

BỘ GIÁO DỤC VÀ ĐÀO TẠO

BỘ Y TẾ

VIỆN VỆ SINH DỊCH TỄ TRUNG ƯƠNG

PHẠM PHƯƠNG LAN

**THỰC TRẠNG CHĂM SÓC SAU SINH CỦA BÀ MẸ Ở
HAI BỆNH VIỆN TRÊN ĐỊA BÀN HÀ NỘI VÀ
ĐÁNH GIÁ MÔ HÌNH CHĂM SÓC SAU SINH TẠI NHÀ**

LUẬN ÁN TIẾN SĨ Y TẾ CÔNG CỘNG

HÀ NỘI, 2014

BỘ GIÁO DỤC VÀ ĐÀO TẠO

BỘ Y TẾ

VIỆN VỆ SINH DỊCH TỄ TRUNG ƯƠNG

PHẠM PHƯƠNG LAN

**THỰC TRẠNG CHĂM SÓC SAU SINH CỦA BÀ MẸ Ở
HAI BỆNH VIỆN TRÊN ĐỊA BÀN HÀ NỘI VÀ
ĐÁNH GIÁ MÔ HÌNH CHĂM SÓC SAU SINH TẠI NHÀ**

LUẬN ÁN TIẾN SĨ Y TẾ CÔNG CỘNG

Chuyên ngành: Y tế công cộng

Mã số : 62.72.03.01

Hướng dẫn khoa học: PGS.TS.Vương Tiến Hòa

TS. Nguyễn Thị Thùy Dương

HÀ NỘI, 2014

LỜI CAM ĐOAN

Tôi cam đoan đây là công trình nghiên cứu của riêng tôi, được thực hiện một cách nghiêm túc, trung thực, đúng quy trình và đảm bảo tính khoa học.

Các số liệu và kết quả trong luận án không trùng lặp với bất kỳ công trình nghiên cứu của tác giả nào khác trong, ngoài nước và chưa được công bố, hoặc sử dụng ở bất kỳ đâu.

Tác giả

Phạm Phương Lan

Lời cảm ơn

Để hoàn thành bản luận án này, tôi đã nhận được rất nhiều sự giúp đỡ và hỗ trợ chân thành, hiệu quả của nhiều đơn vị, cá nhân, các thầy, cô giáo, các đồng nghiệp, bạn bè, người thân trong gia đình.

Trước tiên, tôi xin trân trọng cảm ơn Ban giám đốc và Cơ sở đào tạo sau đại học- Viện Vệ sinh Dịch tễ trung ương tạo mọi điều kiện và giúp đỡ hỗ trợ tôi hoàn thành luận án.

Với lòng biết ơn sâu sắc, tôi chân thành gửi đến: PGS.TS. Vương Tiến Hòa, TS. Nguyễn Thị Thùy Dương và đặc biệt là cố PGS.TS. Lê Anh Tuấn những người thầy, cô đã tận tình hướng dẫn khoa học, truyền dạy cho tôi những kiến thức và kinh nghiệm quý báu của các thầy cô giúp tôi có thể hoàn thành cuốn luận án này.

Tôi xin gửi lời cảm ơn chân thành đến Đảng ủy, Ban giám đốc Bệnh viện Phụ sản trung ương, Bệnh viện đa khoa huyện Ba Vì đã tạo điều kiện cho tôi thực hiện nghiên cứu tại cơ sở. Tôi cũng xin cảm ơn toàn thể các bác sỹ, nữ hộ sinh, điều dưỡng và các đồng nghiệp đã tham gia thu thập số liệu, đóng góp nhiều ý kiến quý báu cho tôi trong quá trình xử lý và biên giải số liệu.

Cuối cùng, tôi luôn ghi nhớ sự chia sẻ, động viên, hết lòng của bố mẹ, chồng, hai con, và bạn bè đã giúp đỡ, cho tôi thêm nghị lực để học tập và hoàn thành bản luận án này.

Hà nội, ngày 15 tháng 1 năm 2014

Phạm Phương Lan

CÁC TỪ VIẾT TẮT

BPTT	Biện pháp tránh thai
CS	Chăm sóc
CSTN	Chăm sóc tại nhà
CSSS	Chăm sóc sau sinh
CTC	Cổ tử cung
CSHQ	Chỉ số hiệu quả
HQCT	Hiệu quả can thiệp
Pctc	Tỷ lệ trước can thiệp
Psct	Tỷ lệ sau can thiệp
DTBS	Dị tật bẩm sinh
DV	Dịch vụ
HA	Huyết áp
IMR	Tỷ suất tử vong sơ sinh/ Infant mortality Ratio
KHHGD	Kế hoạch hoá gia đình
MMR	Tỷ suất tử vong mẹ/ Maternal Mortality Ratio
NC	Nghiên cứu
NCCT	Nghiên cứu can thiệp
NKHS	Nhiễm Khuẩn hậu sản
PSTW	Phụ sản trung ương
QG	Quốc gia
RCT	Thử nghiệm lâm sàng/ Randomised Control Trial
SKSS	Sức khỏe sinh sản
TCMR	Tiêm chủng mở rộng
TCYTTG	Tổ chức Y tế thế giới
TSM	Tầng sinh môn

MỤC LỤC

<i>Lời cam đoan</i>	
<i>Lời cảm ơn</i>	
<i>Bảng chữ viết tắt</i>	
<i>Mục lục</i>	
<i>Danh mục bảng</i>	
<i>Danh mục biểu đồ</i>	
<i>Danh mục sơ đồ và hình</i>	
SẮt vỀn ®	1
Môc tiªu nghiªn cøu	2
Chương I. TỔNG QUAN	3
1.1. Chăm sóc sau sinh cho bà mẹ và trẻ sơ sinh tại cộng đồng	3
<i>1.1.1. Một số khái niệm</i>	3
<i>1.1.2. Sinh lý hậu sản thường và sơ sinh đủ tháng</i>	4
1.1.2.1. Giải phẫu và sinh lý hậu sản thường	4
1.1.2.2. Sơ sinh đủ tháng và những vấn đề sức khỏe	7
<i>1.1.3. Những nguy cơ của bà mẹ và trẻ sơ sinh thời kỳ hậu sản</i>	9
1.1.3.1. Những nguy cơ của bà mẹ	9
1.1.3.2. Những nguy cơ của trẻ sơ sinh	12
<i>1.1.4. Nội dung chăm sóc sau sinh về y tế</i>	13
1.1.4.1. Thời điểm CSSS	14
1.1.4.2. Nội dung CSSS theo hướng dẫn quốc gia về SKSS	15
1.1.4.3 Chính sách nghỉ sau sinh của bà mẹ.	16
1.2. Kiến thức, thực hành của bà mẹ về CSSS	18
<i>1.2.1. Kiến thức và thực hành CSSS trên thế giới</i>	18
<i>1.2.2. Kiến thức và thực hành CSSS tại Việt Nam</i>	21
1.3. Các mô hình chăm sóc sau sinh tại nhà	23

<i>1.3.2. Mô hình chăm sóc sau sinh tại nhà trên thế giới</i>	23
<i>1.3.3. Mô hình chăm sóc sau sinh tại nhà ở Việt Nam</i>	26
Chương 2. ĐỐI TƯỢNG VÀ PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU	30
2.1. Địa điểm nghiên cứu	30
2.2. Phương pháp nghiên cứu	31
2.2.1. Thiết kế mô tả cắt ngang	32
2.2.1.1. Thời gian nghiên cứu	32
2.2.1.2. Đối tượng nghiên cứu	32
2.2.1.3. Cỡ mẫu	33
2.2.1.4. Cách chọn mẫu	33
2.2.1.5. Phương pháp và công cụ thu thập số liệu	34
2.2.1.6. Các biến số nghiên cứu chính	34
2.2.2. Thiết kế can thiệp	36
2.2.2.1. Thời gian nghiên cứu	36
2.2.2.2. Đối tượng nghiên cứu	36
2.2.2.3. Cỡ mẫu	37
2.2.2.4. Cách chọn mẫu	38
2.2.2.5. Mô tả can thiệp	39
2.2.2.6. Các biến số nghiên cứu chính	42
2.3. Chỉ tiêu đánh giá sử dụng trong nghiên cứu	43
2.4. Tiến trình nghiên cứu	43
2.5. Xử lý và phân tích số liệu	45
2.6. Sai số, giới hạn và hạn chế của đề tài và biện pháp khắc phục	46
2.7. Đạo đức nghiên cứu	47

Chương 3. KẾT QUẢ NGHIÊN CỨU

3.1. Mô tả thực trạng kiến thức, thực hành và nhu cầu CSSS của bà mẹ đến sinh con tại hai địa điểm nghiên cứu	49
3.1.1. Thực trạng chăm sóc sau sinh tại gia đình	
3.1.1.1. Đặc điểm của các bà mẹ tham gia nghiên cứu	49
3.1.1.2. Điều kiện sinh hoạt sau sinh của bà mẹ	49
3.1.1.3. Người chăm sóc các bà mẹ	53
3.1.1.4. Tiếp cận thông tin về chăm sóc sau sinh của bà mẹ tại cộng đồng	54
3.1.1.5. Tình trạng sức khỏe của bà mẹ và trẻ sơ sinh	55
3.1.2. Thực trạng kiến thức về CSSS của bà mẹ	56
3.1.2.1. Kiến thức bà mẹ theo các nội dung chuyên biệt	59
3.1.2.2. Kiến thức chung về CSSS	59
3.1.3. Thực trạng thực hành về CSSS của bà mẹ	69
3.1.3.1. Thực hành của bà mẹ theo các nội dung chuyên biệt	71
3.1.3.2. Thực hành chung về CSSS	71
3.1.4. Một số yếu tố liên quan đến kiến thức và thực hành CSSS của bà mẹ	75
3.1.5. Nhu cầu của bà mẹ về dịch vụ CSSS	76
3.3.1. Khó khăn của bà mẹ trong thời kỳ hậu sản	79
3.3.2. Nhu cầu của bà mẹ thời kỳ sau sinh	79
3.3.3. Nhu cầu về chăm sóc tại nhà	81
	83
3.2. Đánh giá hiệu quả mô hình chăm sóc sau sinh tại hai bệnh viện đã chọn	
3.2.1. Đặc điểm đối tượng nghiên cứu	85
3.2.2. Đặc điểm lần sinh tại thời điểm nghiên cứu	88
3.2.3. Điều kiện sinh hoạt sau sinh của bà mẹ	89
3.2.4. Hiệu can thiệp về thay đổi kiến thức	90
3.2.5. Hiệu quả can thiệp về thay đổi thực hành	93
3.2.6. Kiểm định sự khác biệt TB điểm kiến thức và thực hành	94

chung CSSS của bà mẹ sau can thiệp	96
3.2.7.Đánh giá của bà mẹ về chất lượng dịch vụ	96
3.2.8. Đánh giá dịch vụ về phía người cung cấp	98

Chương 4. BÀN LUẬN

4.1. Mô tả thực trạng kiến thức, thực hành và nhu cầu CSSS của bà mẹ đến sinh con tại hai địa điểm nghiên cứu	100
4.1.1. Thực trạng chăm sóc sau sinh tại gia đình	100
4.1.1.1. Đặc điểm của các bà mẹ tham gia nghiên cứu	100
4.1.1.2. Điều kiện sinh hoạt sau sinh của bà mẹ	101
4.1.1.3. Người chăm sóc các bà mẹ	102
4.1.1.4. Tiếp cận thông tin về chăm sóc sau sinh của bà mẹ tại cộng đồng	103
4.1.1.5. Tình trạng sức khỏe của bà mẹ và trẻ sơ sinh 2 tuần sau khi xuất viện	104
4.1.2. Thực trạng kiến thức CSSS của bà mẹ	
4.1.2.1. Kiến thức bà mẹ về CSSS theo các nội dung chuyên biệt	106
4.1.2.2. Kiến thức chung của bà mẹ về CSSS	111
4.1.3. Thực hành CSSS của bà mẹ	
4.1.3.1. Thực hành của bà mẹ về CSSS theo các nội dung chuyên biệt	112
4.1.3.2. Thực hành chung về CSSS	114
4.1.4. Một số yếu tố liên quan đến kiến thức và thực hành CSSS của bà mẹ	114
4.1.5. Nhu cầu của bà mẹ về dịch vụ CSSS	116
4.1.5.1. Khó khăn của bà mẹ trong thời kỳ hậu sản	116
4.1.5.2. Nhu cầu của bà mẹ thời kỳ sau sinh	116
4.1.5.3. Nhu cầu về dịch vụ CS chăm sóc tại nhà	116
4.2.Đánh giá hiệu quả mô hình chăm sóc sau sinh tại hai bệnh viện đã chọn	119

4.2.1. Đặc điểm đối tượng nghiên cứu	119
4.2.2. Đặc điểm lần sinh tại thời điểm nghiên cứu	119
4.2.3. Điều kiện sinh hoạt sau sinh của bà mẹ	120
4.2.4. Hiệu quả can thiệp của mô hình đến sự thay đổi kiến thức	120
4.2.5. Hiệu quả can thiệp của mô hình đến sự thay đổi thực hành	121
4.2.6. Kiểm định sự khác biệt TB điểm kiến thức và thực hành CSSS của bà mẹ sau can thiệp	122
4.2.7. Đánh giá của bà mẹ về chất lượng dịch vụ	123
4.2.8. Các yếu tố thuận lợi và cản trở thực hiện mô hình	123
4.3. Bàn luận về phương pháp nghiên cứu	125
KẾT LUẬN	128
KIẾN NGHỊ	130
DANH MỤC BÀI BÁO CÔNG BỐ	132
TÀI LIỆU THAM KHẢO	145-169
PHỤ LỤC	
- Phụ lục 1: Mẫu phiếu 1- Phiếu câu hỏi cho bà mẹ	
- Phụ lục 2: Mẫu phiếu 2- Phiếu đánh giá chi phí – hiệu quả	
- Phụ lục 3: Mẫu phiếu 3- Phỏng vấn sâu các đối tượng khác	
- Phụ lục 4: Mẫu phiếu 4- Phỏng vấn sâu cán bộ y tế	
- Phụ lục 5: Mẫu phiếu 5- Phiếu ghi chép CSSS	